

Коверга А.В., Наумов О.Б.

ПРОБЛЕМИ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ АПК В ЕКСПЕРТНІЙ ОЦІНЦІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Найперші кроки до ринкової економіки вдарили ще по одній сфері відносного соціального благополуччя в колишній системі господарювання – по повній зайнятості. Проблема ця винятково складна вже тим, що посягає на основи колишньої економічної системи, що виключала безробіття, у всякому разі, не приховану залученням надлишкових працівників. Важливо відзначити, що безробіття, з яким ми починаємо зіштовхуватися зараз, зв'язано не з технічним прогресом чи кризою надвиробництва, як це відбувається циклічно в ринковій економіці, а з факторами, обумовленими глибокими деформаціями в попередньому розвитку народного господарства.

Усунення таких деформацій вимагає форсованого зростання виробництва товарів народного споживання, появи в цій області нових підприємств, фірм, що сприятиме високому попиту на робочу силу.

Стан вивчення проблеми. Окремі питання ринку праці в аграрній сфері розглядалися такими вченими як О.М.Шпичак, П.А.Лайко, Ю.Л.Ляшенко, Д.Я.Дем'яненко, В.М.Алексійчук, О.А.Бондаренко, В.С.Дієсперов, П.Т.Саблук, А.В.Чупіс, Р.П.Косодій, Т.А.Заяць та ін. Але тривалі процеси реформування в цій галузі вимагають подальшого більш глибокого дослідження, а вивчення проблем структурної модернізації регіонального ринку трудових ресурсів АПК в експертній оцінці працівників органів регіонального управління є необхідною складовою.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є дослідження проблеми структурної модернізації регіонального ринку трудових ресурсів АПК. Дана мета передбачає розгляд наступних завдань: висвітлення факторів і принципів, що впливатимуть на структурну модернізацію ринку трудових ресурсів агропромислового виробництва та їх вплив на експертну оцінку працівників органів регіонального управління.

Результати досліджень. Відмовлення від установки на повну зайнятість означає утрату важливої соціальної гарантії з усіма наслідками, що звідси випливають. Тут потрібно якщо не повне запобігання такої втрати (це неможливо), то, принаймні, ослаблення породжуваних нею явищ.

Необхідний комплекс заходів, що впорядкує процес, не дасть безробіттю стати масовим, дозволить ефективно вести перекваліфікацію працівників, підтримувати їх у період пошуку роботи, активно створювати нові робочі місця і т.д. Зниження капітальних вкладень у державному масштабі може бути трохи компенсовано енергійною інвестиційною політикою місцевої, регіональної влади. Зараз у першу чергу передбачається забезпечити компенсацію втрат в оплаті праці. Мова йде насамперед про посібники по безробіттю, виплаті підйомних на новому місці проживання, вихідних допомог т.п. Питання упирається в джерела фінансування, у створення особливих служб зайнятості, системи перепідготовки кадрів, інформаційних центрів, що зосереджують дані про надлишки робочої сили і потреби в ній.

В даний час підприємства виплачують частину своїх доходів для формування фонду зайнятості. Ці відрахування, передбачається, будуть витрачатися переважно на допомогу по безробіттю працівникам бюджетних установ, на перенавчання кадрів і утримання служб зайнятості.

Найбільш перспективною й ефективною представляється система економічних пільг підприємствам, що самі створюють у себе додаткові робочі місця і працевлаштовують працівників, що звільнюються, перенавчачуть їх. У нагороду такі підприємства можуть звільнитися від частини податків, одержувати пільгові інвестиції під приріст робочих місць і інші переваги.

Основними принципами проведення соціальної політики є:

- 1) захист рівня життя шляхом уведення різних форм компенсації при підвищенні цін і проведення індексації;
- 2) забезпечення допомоги самим бідним родинам;
- 3) видача допомоги на випадок безробіття;
- 4) забезпечення політики соціального страхування, установлення мінімальної заробітної плати для працюючих;
- 5) розвиток освіти, охорона здоров'я, навколишнього середовища за рахунок держави;
- 6) проведення активної політики, спрямованої на забезпечення кваліфікації.

Проблема соціального захисту населення по різному зважається в рамках тієї чи іншої соціально-економічної формації, конкретної країни. При переході України до соціально-спрямованої ринкової економіки основна вага соціального захисту лягає на державу, але одночасно збільшується роль ринкового механізму в проведенні такої політики. Поруч з державою, соціальний захист забезпечують підприємства (чи підприємці) і самі наймані робітники - їхні профспілкові організації.

У системі соціального захисту населення найважливішим елементом виступає соціальне страхування, у яке входить пенсійне, медичне, страхування від безробіття і від нещасливих випадків на виробництві. У розвинутих країнах Заходу медичне і пенсійне страхування здійснюється шляхом утримань із заробітної плати і прибутку в однаковому розмірі. У США, наприклад, з цією метою з заробітної плати найманих робітників утримується 7,5%. У Швеції соціальні фонди формуються цілком за рахунок держави. У Японії платежі на соціальне страхування складають 7% середньої зарплати працівника. Засоби з цих фондів направляються спеціальними радами, у які входять представники трудящих і підприємців.

ПРОБЛЕМИ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ АПК В ЕКСПЕРТНІЙ ОЦІНЦІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Страховання від безробіття надається зі спеціальних страхових фондів. Розмір виплат залежить, по-перше, від тривалості періоду безробіття, по-друге, від специфічних умов тієї чи іншої країни. У першому випадку максимальні суми виплат (від 50 до 70% середньої зарплати) виплачуються в перші місяці безробіття протягом визначеного періоду. Далі суми виплат зменшуються. В другому випадку береться в увагу період зайнятості, виробничий стаж, фізична придатність до праці, час надання допомоги й ін. Так, у Німеччині виробничий стаж повинний складати не менш 6 місяців зайнятості протягом 3-х років і не менш 10 тижнів протягом останнього року перед утратою роботи. В Франції такою умовою є робота протягом 150 днів за рік і 91 день страхування. У Великобританії береться в увагу тільки виплата внесків у страховий фонд: протягом року їх повинно бути 26.

Важливою ланкою соціального захисту населення є програми працевлаштування і перекваліфікації. При введенні в дію цих програм беруть участь держава і підприємці. Щорічно американські фірми витрачають на ці міри близько 30 млрд. доларів. Держава витрачає на реалізацію програм перекваліфікації велику частину засобів.

У загальнонаціональному масштабі сучасна держава з метою зменшення армії безробітних намагається регулювати заробітну плату на такому рівні, щоб темпи її росту були нижче від росту продуктивності праці. Для цього здійснюється "політика доходів", активна кредитно-грошова політика і т.д. Таку тактику застосовують приватні фірми, намагаючись зробити так, щоб рівень продуктивності праці випереджав ріст оплати робочої сили.

Конкретні результати в здійсненні політики працевлаштування може дати скорочення робочого дня. За останні 100 років у більшості розвинутих країн Заходу тривалість робочого дня скоротилася вдвічі. Виключенням з цього правила стала тільки Японія. Японець сьогодні працює в середньому 2150 годин у рік, що на 230 годин більше, ніж у США, на 450 годин більше, ніж у Німеччині, на 400 годин більше, ніж у Франції. Скорочення тривалості робочого дня з метою збільшення зайнятості відбувалося у Швеції в 70-х роках, у Франції - у 1982-1983 р. і деяких інших країнах.

В Україні законодавчу основу програм захисту населення при переході до соціально орієнтованої ринкової економіки закладено в законі України "Про зайнятість" і Державній програмі зайнятості. У цій програмі передбачений комплекс заходів, спрямованих на збереження високого рівня зайнятості, удосконалення його структури і підтримки ринку (з цією метою буде поступово формуватися житловий ринок, удосконалюватися інфраструктура ринку праці, буде підсилюватися мобільність робочої сили й ін.), зміна структури робочих місць за рахунок вивільнення частини працівників з безперспективних у перспективні галузі і збільшення зайнятості в сфері нематеріального відтворення, підвищення загальноосвітнього, кваліфікованого рівня робочої сили. Більш конкретно ставиться задача створення додаткових робочих місць у західних областях України (де існує надлишок робочої сили), формування держзамовлення на проведення суспільних робіт з метою поліпшення навколишнього середовища, розвитку мережі доріг і створення соціальної інфраструктури населених пунктів; забезпечення професійної підготовки і перекваліфікації робочої сили; забезпечення зайнятості тим громадянам, яким необхідно соціальний захист (молодь, інваліди й ін.); формування інфраструктури ринку робочої сили (оснащення відповідною технікою центрів зайнятості, утворення інформаційно-довідкової системи зайнятості населення і т.д.).

Одним з елементів соціального захисту населення при планово-ринковій економіці є правове регулювання найманої праці, що здійснюється шляхом законодавчого встановлення мінімального рівня заробітної плати, пенсій, порядку здійснення колективних договорів стосовно умов праці, оплата робочої сили, соціального страхування, відпусток і т.д.

При встановленні мінімального рівня заробітної плати в документах МОП рекомендується враховувати потреби працівників і їхніх родин, вартість житла, соціальні пільги, рівень інфляції, а також показники, що впливають на рівень зайнятості.

За базу мінімального рівня заробітної плати приймають набір основних товарів і послуг, що задовольняють основні фізіологічні і соціальні потреби окремої чи людини типових родин різного типу (з однією дитиною, двома й ін.). До цього набору в різних країнах включають неоднакові компоненти. У США, наприклад, у нього входить оплата найманого житла, близько 20 видів м'ясопродуктів, покупки 1 раз у п'ять років старого автомобіля й ін.

Розмір мінімальної заробітної плати в розвинутих країнах Заходу складає від 30 до 50% розміру середньої заробітної плати. У США цей показник сьогодні складає 4.5 дол. у годину. Окремий мінімум встановлюється для молоді.

Найбільш загальними критеріями бідності є безробіття й інфляція, рівень яких характеризують ступінь бідності. Сумарна величина цих показників у США називається "індексом убогості". Так, якщо індекс безробіття складає 2%, а індекс інфляції - 1000%, то "індекс убогості" - 1002%.

Основним критерієм бідності є рівень доходів, що приходить на одну людину. Загальним критерієм бідності є структура споживання родин, наприклад, частка витрат на їжу. У США, наприклад, до числа бідних наприкінці 80-х років відносилися ті родини, що витрачали на споживання третю частину сімейного бюджету. У Росії в 90-х рр. витрати на їжу в доходах більшості родин склали близько 75%. В Україні ситуація ще більш несприятлива.

Загальний рівень бідності в тій чи іншій державі визначається показником частки числа бідних людей у загальній чисельності населення від 15 років і більше. Сама бідність вимірюється за допомогою прожиткового мінімуму, що існує у виді життєвого (чи фізіологічного) мінімуму і соціального мінімуму.

Для визначення абсолютного рівня прожиткового мінімуму найбільш точним є метод споживчого кошика. Так, у Болгарії до складу такого кошика на родину з двох чоловік уключалися 552 позиції, із трьох - 639, а з чотирьох - 652. споживчий кошик складається з 149 позицій по продовольчих товарах (чи 23-27% загальної кількості позицій названих трьох типів родин) з таким розрахунком, щоб структура їжі забезпечувала добуву калорійність для працюючих у кількості 2822 кал, для пенсіонерів - 2026 і для дітей - 2123. У 1988 р. рівень прожиткового мінімуму стосовно середнього доходу в цій країні склав 69%. В Угорщині ще на початку 90-х рр. середньомісячний прожитковий мінімум міської родини з чотирьох чоловік складав 32,6 тис форинтів (чи приблизно 400 дол.). У Білорусії і республіках Прибалтики для розрахунку прожиткового мінімуму береться показник соціального прожиткового мінімуму, у Росії, Казахстану - фізіологічного. З 1 квітня 1992 р. у Білорусії введений показник середніх мінімальних споживчих бюджетів, що забезпечували б норму калорійності для працездатних чоловіків у сумі 3050 ккал. і 2525 ккал. для працездатних жінок. Уряд України методику розрахунку споживчого кошика дотепер не обнародував.

Проаналізувавши умови розвитку трудового потенціалу підприємств аграрного сектору Херсонської області а сферами впливу, ми систематизували їх наступним чином (табл. 1).

Експертні оцінки умов розвитку трудового потенціалу засвідчують їх не достатній рівень в Україні. Функціонування трудового потенціалу в Україні відбувається в умовах кризових явищ в економіці та соціальних протиріч у суспільстві. Природна база формування трудового потенціалу характеризується демографічними особливостями відтворення трудового потенціалу, які виявилися в 60-х - 90-х роках 20-го століття та вплинули на зниження народжуваності і збільшення смертності, скорочення тривалості життя і загальне старіння населення. Зазначені тенденції торкнулися кількісно-якісного складу трудового потенціалу, продуктивності суспільної праці і стимулів до неї, кваліфікаційного і освітньо-культурного рівня населення, вартості робочої сили і доходів населення. Економічні та соціальні чинники виявили проблеми безробіття, поширення нелегальної трудової діяльності, зниження національного інтелектуального та освітнього потенціалу, значного розшарування населення за рівнем доходів.

Висновки та пропозиції. Ситуація, що склалася, вимагає розроблення науково-обґрунтованого бачення дальшого розвитку трудового потенціалу, яке може бути покладено в основу практичних дій, спрямованих на кардинальне поліпшення стану справ у цій сфері.

Таблиця 1. Систематизація умов розвитку трудового потенціалу підприємств аграрного сектору за сферами впливу

Умови розвитку трудового потенціалу		
Економічні	Матеріальні умови	Достатність доходів, заощаджень для реалізації потреб, житлові умови
	Умови ринку праці	Низький рівень безробіття, вивільнення, попит на робочу силу, можливості зайнятості
	Рівень використання знань	Можливості професійного і кар'єрного зростання, відповідність кваліфікації роботі
Соціальні	Умови праці	Сприятливі умови праці, безпечність праці, відсутність ризиків сна виробництві
	Система соціального захисту	Гарантії зайнятості, соціальне партнерство, високий рівень соціальної захищеності
	Медичне, соціальне обслуговування	Можливості та якість медичного обслуговування, розвиток соціальної інфраструктури
Демографічні	Демографічна політика держави	Приріст населення та обсягу трудового потенціалу, висока тривалість трудового життя, низький рівень демографічного навантаження на працюючих
	Стан здоров'я	Низький рівень захворюваності, висока оцінка стану свого здоров'я
Екологічні	Екологічна безпека	Безпечний в екологічному аспекті стан навколишнього середовища, сприятливі кліматичні умови

Серед них основними мають стати: створення належних умов для повноцінного відтворення трудового потенціалу і професійно-інтелектуального розвитку; створення можливостей для продуктивного його використання через відповідне економічне підґрунтя, збалансований регіональний розвиток, впровадження системи стимулів до праці, забезпечення умов праці і життя, а також реалізація соціальних гарантій зайнятого і незайнятого населення в умовах формування ринкових відносин, що створить передумови для поліпшення всіх параметрів формування трудового потенціалу.

Джерела та література

1. Дієсперов В.С. Сільськогосподарська праця в нових умовах. – Київ: ІАЕ УААН, 2000. – 186 с.
2. Ковальський В., Коверзнев А. Регіональний ринок праці та особливості його формування і регулювання України // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 4.
3. Лібанова Е. Подання бідності: погляд науковця // Праця і зарплата. – 2004. – №15. – С.4
4. Малік М.Й. Вплив соціального капіталу на організацію діяльності сільськогосподарських підприємств / Малік М.Й., Валентинов В.Л., Мацибора Т.В. // Економіка АПК. – 2005. – № 5. – С. 105-112.
5. Соціально – економічна захищеність населення України // Праця і зарплата. – 2005. – №18. – С.4.

Величко Т.Г.**ЛІЗИНГ, ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ МОДЕРНІЗАЦІЇ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВ АПК**

Постановка проблеми. Ефективний розвиток сільськогосподарського виробництва значною мірою зумовлює нас шукати різні шляхи залучення інвестицій для оновлення та переозброєння матеріально-технічної бази. Одним із варіантів, що забезпечуватиме таке оновлення є лізингове кредитування. Тому дослідження саме такої форми забезпечення модернізації матеріально-технічної бази підприємств АПК є досить актуальним на даному етапі розвитку інвестиційного механізму.

Стан вивчення проблеми. Серед вітчизняних вчених, які досліджують цю проблему, слід відзначити Дзиковича В.Я., Крисального О.В., Маліка М.Й., Месель-Веселяка В.А., Підлісецького Г.М., Плаксієнка В.Я., Саблука П.Т., Топіху І.Н., Червена І.І., та інших. Але багато питань цієї проблеми, пов'язаних з лізинговим кредитуванням аграрних підприємств в сучасних умовах вимагають подальшого більш глибокого дослідження. На деяких із них ми акцентуємо увагу.

Завдання і методика досліджень. Мета досліджень полягає у визначенні позитивних і негативних сторін лізингового кредитування та його ролі в механізмі модернізації матеріально-технічної бази підприємств АПК. Методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення економічних процесів; монографічний; економічного аналізу, законодавчі та нормативно-правові акти.

Результати досліджень. В Україні підприємства майже всіх галузей економіки невідкладно потребують оновлення технологічного парку. Середній рівень зносу обладнання в Україні становить майже 50%. Що стосується АПК, то ступінь фізичного зносу основних виробничих засобів становить майже 90%. Лише за умови широкого застосування ефективних фінансових механізмів, одним з яких є лізинг, на нашу думку, реальною є можливість оновити основні фонди підприємств аграрно-промислового комплексу та забезпечити їх економічне зростання та конкурентоспроможність.

Успіх лізингового бізнесу в будь-якій галузі в більшості залежить від вірного розуміння його змісту та специфічних особливостей, їх адекватного відображення в методичних рекомендаціях та практичних рішеннях. Лише всебічне пізнання економічного механізму та переваг, що закладені в системі лізингу, дозволить широко використовувати його в практичній підприємницькій діяльності підприємств АПК Миколаївської області.

Головною обов'язковою умовою лізингу є те, що об'єкти, які передаються в лізинг, можуть бути використані лише для підприємницьких цілей. Згідно з діючим законодавством об'єктом лізингу може бути будь-яке нерухоме і рухоме майно, яке може бути віднесене до основних фондів відповідно до законодавства, в тому числі продукція, вироблена державними підприємствами (машини, устаткування, транспортні засоби, обчислювальна та інша техніка, системи телекомунікацій тощо), не заборонене до вільного обігу на ринку і щодо якого немає обмежень про передачу його в лізинг.

Таким чином, у лізинг може передаватися будь-яке майно, що незаборонене до вільного обігу і не знищується в процесі виробничого циклу.

Розвиток лізингових відносин у розвинутих країнах світу підтримується державою, оскільки вони стимулюють продаж нової техніки, оновлення основних виробничих засобів, сприяють інтенсифікації і розвитку національної економіки, підвищують її конкурентоспроможність на світовому ринку. Успіх лізингу в цих країнах свідчить про ефективність даної форми фінансування. Головними чинниками розвитку лізингу є стимулююче оподаткування, сталий економічний розвиток і сприятливий стан фінансових ринків.

Широке розповсюдження в світовій практиці лізинг отримав завдяки перевагам, які надаються суб'єктам угоди. Розглянемо основні з них. З точки зору лізингоодержувача (суб'єктів АПК) ці переваги такі:

- можливе використання нової, дорогої техніки, високих технологій без значних одноразових витрат, оскільки при лізингу виробниче обладнання передається в користування без попереднього викупу, тобто є можливість налагодити виробництво при обмежених витратах фінансових (а при міжнародному лізингу – валютних) засобів;
- лізинг припускає 100% кредитування і, як правило, не потребує негайного початку платежів. При використанні звичайного кредиту підприємство повинно було б частину вартості покупки оплатити за рахунок власних коштів;